

Akademie výtvarných umění v Praze
Studijní program Výtvarná umění

Ateliér Intermédia II / Škola Pavly Scerankové a Dušana Zahoranského

DIPLOMOVÁ PRÁCE

~ There is always gravity ~
~ There is always gravity ~

Vypracovala : Andrea Sobotková

Vedoucí diplomové práce: MgA. Pavla Sceranková, Ph.D., doc. Mgr. art. Dušan Zahoranský

Oponent diplomové práce: Christian Odzuck

Akademický rok 2019/2020

Obsah:

- > Abstrakt
- > Souvislosti
(Technické cvičiště v Pardubicích a realizace pro Tvárnost paměti)
- > Double Lunar Dogs
- > Lokalita nálezů
- > Monument I, Monument II
- > Krajina a paměť
- > Metafora palimpsestu
- > Závěr
- > Seznam použité literatury

Abstract

My work articulates the relationship between people and lived space. I am interested in localities that are evident by the change in the way they are used; due to gradual erosion and general entropy, they then decline rapidly and be pushed to the margins of interest.

I work with the topographic delineation of the place, its exterior and content; with the revision of archaeologist, observer and inhabitant, the memory traces of the site are >transferred< in the form of a performative action and work with the found matter, objects or structures.

In my thesis, I focus on the site of the former military training grounds in Pardubice. This is a place where a natural park meets the site's originally intended use in the form of residual technical structures and railway infrastructure.

I explore themes connected to this particular site and its earlier uses, working with found objects and their autonomous quality, placing them in the context of their new function and spatial disposition. Together with the journal, the monuments are part of the installation, which is the output of diploma project.

Abstrakt

Ve své tvorbě artikuluji vztah člověka k žitému prostoru. Zajíímají mě lokality, které jsou patrné proměnou způsobu jejich užívání; vlivem postupné eroze a obecné entropie pak dochází k jejich rychlému úpadku a odsunu na okraj zájmu.

Pracuji s topografickým vymezením místa, jeho vnějškem i obsahem; s revizí archeologa, pozorovatele a obyvatele dochází k přenosu paměťových stop formou performativní akce i práce s nalezenou hmotou, objektem nebo strukturou.

V rámci diplomové práce se věnuji lokalitě bývalého vojenského cvičiště v Pardubicích. Je to místo, ve kterém se prolíná charakter přírodního parku s jeho původním určením, které připomínají rezidua technických staveb a železniční infrastruktury.

Zde nalezené betonové monumenty, původem základy jedné z manipulačních staveb, převážím a usazuji v kontextu nového prostorového uspořádání. Spolu se žurnálem, ve kterém rozpracovávám pozorování a dění in situ, jsou monumenty součástí instalace, která je výstupem diplomového projektu.

Souvislosti

(Technické cvičiště v Pardubicích a realizace pro Tvárnost paměti)

Výcvikový prostor sloužil potřebám Železničního pluku – zachovalými zbytky železniční výstavby jsou železobetonové pilíře s kamennými obklady. Na tyto statické prvky mostu ženisté každoročně několikrát cvičně pokládali a zase skládali vlastní příhradovou konstrukci z ocelových profilů. V divokých náletech dnes už vzrostlých dřevin nic nenasvědčuje tomu, že tudy vedla mostovka, umožňující pohyb a přesun hmoty přes údolí.

V souvislosti s vybranou lokalitou vnímám jako důležité zacházet s momentální podobou místa, stejně tak brát v potaz jeho původní podobu a proměnlivost. O reziduích těchto cvičných staveb (zejména mostních pilířích) uvažuji jako o místech, která ve chvíli, kdy pomineme jejich vizuální i obsahové kvality, můžeme vnímat i jejich životnost – slouží jako orientační body, milníky nebo vyhlídky, které zůstávají hlouběji v paměti krajiny. Tato funkce je funkcí novou, která je také vedlejším efektem jejich neužitečnosti a rozkladu.

Povědomí o účelu a funkci pilířů existuje pouze v archivu a v paměti hrstky lidí, kteří se o historii cvičiště jakkoliv hlouběji zajímají. Dalším krokem pak logicky bylo oživení chybějící mostovky, přerušeno spojení obou pilířů.

V místě jsem realizovala instalaci s názvem Double Lunar Dogs, která pilíře znovu propojuje. Tato realizace předcházela vzniku diplomové práce, ve které navazuji na přístup k místu a dění v něm.

Double Lunar Dogs ⁽¹⁾

Pro pardubický festival umění ve veřejném prostoru jsem realizovala instalaci v místě původní výstavby mostu.

Úsek přemostění kopírují ocelová lana, vypnutá do roviny ve výšce původní mostovky. Lana se vytrácí a zase objevují v otevřených místech krajiny a směřují oko k tušenému pilíři na druhé straně řeky.

(1) Název instalace realizované pro festival Tvárnost paměti v Pardubicích (13.8. – 11.10. 2020)

> <https://www.offcity.cz/cs/f-19-tvarnost-pameti>

> <https://www.otvorenakultura.cz/cs/gampa/vystavy/tvarnost-pameti-festival-umeni-pro-verejny-prostor>

Živým, propojujícím signálem jsou dvě zavěšená tělesa. Svým pohybem vychylují těžiště nového přemostění a ustalují se v konkrétní poloze. Mohou přemostovat z jednoho břehu na druhý pod ná-
porem větru nebo lidské síly. Dochází tak ke kontaktu mezi stabilní hmotou a pohyblivým tělesem
s vlastní fyzikou a autonomní silou.

Objekty jsou vyrobeny z hliníku a mají tvar platónského dvanáctistěnu. Podobně jako samotný
park, které připomíná Tarakovského Zónu, se objekty proměňují, setrvávají v pohybu, tónují podle
počasí a intenzity světla. Jsou pro místo patřičná i nepatřičná zároveň.

Lokalita nálezů

Území cvičiště je stále plné pozůstatků činnosti armády; betonové přefabrikáty, panely, deforma-
vané ocelové konstrukce, několik zpusťlých staveb – ve strnulosti po částečném odstraňování, pro-
padené do vrstev naspů a vegetace.

V sousedství levého pilíře (výchozí pro pardubickou instalaci) jsem objevila několik zapuštěných
betonových základů s manipulačním zařízením z oceli. Dva z nich ležely přímo u paty pilíře, už
vytržené ze země v celém objemu.

Podobné objekty se nachází v blízkém okolí (stále v zemi) a pravděpodobně po celé délce původní-
ho přemostění napříč údolím.

Hutnou betonovou masu nalezených monumentů jsem vyměnila za hliníkové objekty – dvanácti-
stěny, které jsou součástí pardubické realizace – kus za kus.⁽²⁾ Objemově odpovídající tělesa na dvou
koncích stejné škály – zatímco dvanáctistěny jsou čisté, geometrické tvary, lehké a samohybné, be-
tony jsou otiskem stavební jámy v plné hmotě. Nehybné, stabilní, hrubé, nasáknuté a ve stavu po-
malého rozkladu.

50°01'27.8"N 15°47'18.0"E
50.024392, 15.788324

(2) Kus za kus: vyjmutí starých objektů z krajiny a nahrazení objekty novými. Protokol přesunu z místa na místo.

1 nákladní auto. 1 řidič / operátor hydraulické ruky.
2 dvanáctistěny/ dodekahedrony:
2 betonové objekty:

- > Nakládka dvanáctistěnu v ateliéru U Průhonu; vyložení korbě netkanou textilií, vyzvednutí obou objektů, zajištění upínacími pásy.
- > Praha – Pardubice
- > Pardubice, příjezd na místo. Prohlídka objektů a zvažování možnosti vyproštění hydraulickou rukou.
- > Vytažení 1. betonu: Odhadovaná váha 1,2t. Úvaz, nakládka. 1 člověk operující hrl. ruku, 1 člověk jistící polohu betonu.
- > Vyklínování a zajištění 1. objektu na korbě.
- > Vytažení 2. betonu: Odhadovaná váha 1,8t – limit hydraulické ruky při úplném vytažení. Úvaz, nakládka. 1 člověk operující hrl. ruku, 1 člověk jistící polohu betonu.
- > Vyklínování a zajištění 2. objektu na korbě.
- > Výměna: 2 betonové objekty za 2 hliníkové; vyložení dvanáctistěnu, jejich přenos k levému pilíři.
- > Pardubice – Praha.
- > Příprava vykládky betonových objektů na AVU. 3 lidé, 2 palety, 1 paletový vozík, 1 nákladní výtah.
- > Uvolnění upínacích pásů, úvaz 1. betonu.
- > Vykládka 1. betonu. Špatné umístění na paletu. Opětovné vyzvednutí hydraulickou rukou. Jistění polohy betonu, pokládka.
- > Vykládka 2. betonu. Prasknutí palety po uložení objektu. Opětovné zvednutí objektu, překlad palety. Pokládka.
- > Přetížení výtahu. Zvednutí 2. betonu. Stažení 1. betonu výtahem do mezipatra.
- > Vymanipulování z výtahu pomocí paletového vozíku. Umístění vlevo od výtahu.
- > Uložení na výtah a stažení 2. betonu. Umístění vpravo od výtahu.
- > Opuštění a dočasné uložení objektů na dvorku bezprostředně po umístění obou betonů mimo pracovní plochu a průchod.

Monument I, Monument II

Objekty jsou pravděpodobně základy jedné z manipulačních staveb, které umožňovaly posun a kotvení materiálu pro stavbu mostovky. Při likvidaci části technické zástavby byly odstraněny z původního místa a odloženy v blízkosti jiné stavby; mostního pilíře. Jsou to betonové kvádry s železnou výstuží ukončené ocelovým upínacím zařízením, které je z části poškozené.

Límeček objektu má čtvercový tvar; navazují jednotlivé vrstvy betonu, které byly zapuštěny v terénu a na jejichž povrchu se projevuje pomalý rozklad.

S objekty zacházím vzhledem k jejich historii, funkci a místem nálezů – zatuhlé, fosilizované masy přenáším z místa na místo, využívám jejich životnosti i autonomní kvality.

„Lucretius mluví o tělesech, která se plouží prázdňem, o tělesech, která nejsou jen mrtvou látkou, ale hmotou v pohybu a vstupují do různých asambláží, opouštějí je a vzájemně se vychylují ze svých drah: „(Atomy) klesají v prostoru svou vlastní vahou, tu na místě ne- určitelném a za neurčito se vychylí maličko z dráhy – jen tolik, aby ten směr byl maličko jiný. Jinak by padalo všecko, té odchylky nebýt, hlubinou prázdna dolů jak dešťové kapky, vrážet a strkat do sebe by nemohly prvky a příroda by nikdy nebyla stvořila pranic.“ Louis

Althusser takový přístup popisuje jako „materialismus setkání“, podle něhož jsou všechny politické události utvářeny náhodným setkáním atomů. Teorie samotné odchylky tvrdí, že svět není deterministický, ale naopak že ve všech věcech hraje hlavní roli náhoda. Stejně tak ale tvrdí, že takzvané neživé věci disponují životem a že v jejich nitru se nachází ne- vysvětlitelná vitalita a energie, která je nezávislá na nás samých a dalších tělesech, a proto není ničím jiným než silou věcí.“ ⁽³⁾

Krajina a paměť

Paměť je schopnost disponovat informacemi, uchovávat je, vyvolávat a reprodukovat. Paměť se v krajině projevuje fyzickými změnami, v měřítku přesahující člověka, ale i nepostřehnutelnou možností vyvolat určitou emoci.

Samotné slovní spojení >paměť krajiny< může svádět k nostalgickým úvahám o geniu loci a božích mukách; pojmenováním vnímám spíše schopnost krajiny absorbovat a přetvářet hmotu, ať už z hlediska hlubokého času, tak z měřítka bližšího člověku. Činnost člověka se v krajině silně projevuje – a tyto projevy v ní přetrvávají s různou životností. Právě tyto pozůstatky (konkrétně zmíněná rezidua vojenské výstavby) mě zajímají svým neukotvením, nejistou pozicí v prostoru a čase (entropií).

„Také autoři zabývající se otázkou konstrukce a prostorové ukotvenosti paměti věnují zvláštní pozornost nepřítomnosti (Didia DeLyser. Karen Till). V obou případech je cílem analyzovat místa paměti a ukázat, jak se paměť otiskuje do míst tam, kde v místech zejí materiální i významové díry – kde místa ztrácejí jednoznačnost jak na rovině hmoty, tak i na rovině významu, kde se v místech setkává přítomnost s nepřítomností. Obecně je pak cílem pochopit a prozkoumat, jak je krajina konstituována nikoli pouze prostřednictvím přítomnosti, ale hlavně prostřednictvím nepřítomnosti a vztahu mezi přítomností a nepřítomností.“ ⁽⁴⁾

O čem nepřítomnost vypovídá, čím je zaplněna a jak se propisuje do prostorové situace v níž se objekty nově nacházejí?

(3) LIKAVČAN, Lukáš, Václav JANOŠČÍK a Jiří RŮŽIČKA, ed. Mysl v terénu: filosofický realismus v 21. století. Přeložil Kateřina BÁRTOVÁ, přeložil Palo FABUŠ, přeložil Magdaléna Jadwiga HÄRTLOVÁ, přeložil Tomáš PIVODA, přeložil Martin VRBA. Praha: Akademie výtvarných umění v Praze, Vědecko-výzkumné pracoviště, 2017. Edice VVP AVU. ISBN 978-80-87108-72-7.

Síla věcí: Jane Bennett, str 127

(4) MATOUŠEK, Roman, OSMAN, Robert, ed. Prostor(y) geografie. Praha: Karolinum, 2014. 248 s. ISBN 978-80-246-2733-5.

Metafora palimpsestu

Vymazáním a nahrazováním vzniká zdání ztráty předchozích >vymazaných< vrstev – ty ale zůstávají přítomné. Betonové monumenty jsou nalezené objekty z lokality, ve které se tyto přetvářené vrstvy silně vyjevují.

Rezidua technických staveb jsou pohlcena přírodou, která tvoří nejnovější vrstvu topografie parku. Vyproštěním objektů a jejich přesunu v kontextu vlastní práce dochází k vytržení z palimpsestu původního místa a ustanovením nové funkce v další etapě jejich životnosti.

Vnímám objekty jako archaickou/archeologickou hmotu, která byla odstraněna a na jejichž místě je prázdno. V jejich hmotě se vyjevují starší struktury, které byly na povrchu měněny a přemazávány, dokud se nevyčerpala potřeba tak činit. Poslední vrstvou je zpustnutí a postupný rozklad, který v má v důsledku důležitou kvalitu – místo taví svoje původní určení, uvolňuje pravidla a možnosti svázané se svojí funkcí a nabízí jiné, proměnlivé využití. Vypadává ze zažité logiky vnímání města, krajiny.

Závěr

Instalace objektů v prostoru, doprovázená žurnálem – deníkem – je situací, která ukazuje způsob uvažování o místech, konkrétních lokalitách i zcela nekonkrétních strukturách a objektech a práce s nimi, v nich. Stavím se do pozice pozorovatele, archeologa a nakonec autora; hledám kvalitu v místech a věcech samotných, protože věřím, že takový objev je silou celé věci.

Seznam použité literatury

- > MATOUŠEK, Roman, OSMAN, Robert, ed. Prostor(y) geografie. Praha: Karolinum, 2014. 248 s. ISBN 978-80-246-2733-5.
- > LIKAVČAN, Lukáš, Václav JANOŠČÍK a Jiří RŮŽIČKA, ed. Mysl v terénu: filosofický realismus v 21. století. Přeložil Kateřina BÁRTOVÁ, přeložil Palo FABUŠ, přeložil Magdaléna Jadwiga HÄRTLOVÁ, přeložil Tomáš PIVODA, přeložil Martin VRBA. Praha: Akademie výtvarných umění v Praze, Vědecko-výzkumné pracoviště, 2017. Edice VVP AVU. ISBN 978-80-87108-72-7.
- > BACHELARD, Gaston. Poetika prostoru. Praha: Malvern, 2009. ISBN 978-80-86702-61-2.
- > BACHELARD, Gaston. Voda a sny: esej o obraznosti hmoty. Přeložil Jitka HAMZOVÁ. Praha: Mladá fronta, 1997. Souvislosti (Mladá fronta). ISBN 80-204-0638-7.
- > MIRZOEFF, Nicholas. Jak vidět svět. Přeložil Andrea PRŮCHOVÁ HRŮZOVÁ, přeložil Jan J. ŠKROB. Praha: ArtMap, 2018. ISBN 978-80-906599-5-7.
- > GRAW, Isabelle, Daniel BIRNBAUM a Nikolaus HIRSCH. Art and subjecthood: the return of the human figure in semiocapitalism. Berlin: Sternberg Press, c2011. ISBN 1934105759.

V Praze, 14.8.2020

Vypracovala Andrea Sobotková